

Vandring genom Äppelviken

Staden blir stor markägare i Bromma

I början av 1900-talet var Stockholm nästan fullbyggt innanför de forna tullarna. Folkmängden uppgick till ca 300.000 invånare. Stadens ledning såg sig om efter ännu outnyttjad mark, som var lämpad för bostadsbebyggelse och fann sådan söder och väster om staden. Man började driva en ny markpolitik, som i väsentlig grad utformades och drevs av stadsingenjör Herman Ygberg (1844-1917). År 1908 hade staden blivit ägare till praktiskt taget hela Brännkyrka och Bromma socknar, inklusive egendomarna Alviken och Äppelviken.

Trädgårdsstadens idé

Under 1900-talets första år utvecklades i England och Tyskland en ny form av stadsplanering med krokiga gator och pittoreska gatubilder, som benämndes "trädgårdsstäder". Vid stadsplaneringen efter dessa nya idéer manade man fram förebilder från medeltida städer med deras omväxlande gatubilder och slingrande gator. I de nya trädgårdsstäderna gav man gatorna växlande bredd, lät dem följa terrängen, där så var möjligt, och grupperade tvåvånings enfamiljshus (radhus) utmed de slingrande gator så att det bildades slutna kvarter, jämför med de s.k. engelska radhusen i kvarteret Drivbänken vid Alléparkens spårvagnshållplats.

Det som kom att skilja trädgårdsstadsbyggandet i Stockholm från det i England och Tyskland blev, att man här ej anknöt till medeltida förebilder med husomslutna kvarter utan till den svenska trädgårdsstaden från 1800-talets början med trädgårdsomslutna enfamiljshus. De personer, som kanske främst kom att verka för den stockholmska trädgårdsstadsmodellen var fastighetsdirektör Axel Dahlberg (1882-1963) och arkitekt Per Olof Hallman (1869-1941). (Läs mer i BHÅ 1962:36)

Tolvans spårvägslinje

När pontonbron över Tranebergssund blev färdig 1914, drogs spårvagnslinje nr 2 från Fridhemsplan till Alvik, varifrån den delades upp i två grenar, en längs Ulvsundavägen till Lillsjön och en till Alléparken i Äppelviken. 1919 fick emellertid äppelviksborna en egen spårvagn, nummer 12, som utgick från Tegelbacken. "Tolvan" förlängdes successivt allteftersom nya trädgårdsstäder anlades och nådde Smedslätten 1923, Ålsten 1924, Högländet 1926 samt Olovslund och Nockeby 1929.

(Läs mer i BHÅ 1990:57: BHÅ 1994:101)

Östra Äppelviken,

som började bebyggas 1913, var den första i raden av trädgårdsstäder i Bromma, som anlades längs den projekterade spårvägslinjen nr 12. Stadsdelen Äppelviken är i sin helhet anlagd på mark, som tillhörde 1800-talsgårdarna Äppelviken och Alviken.

(Läs mer i BHÅ 1974:60)

1. Alvik(en)s Gård

När man kommer upp till backkrönet har man nått fram till platsen för Alvikens Gård, som 1819 tillkom genom avstyckning från Ulvsunda gods. Namnet övertogs från 1700-talstorpet Ahlviken, som låg ungefär där västra delen av Alviks tunnelbanestation är belägen. Mangårdsbyggnaden låg till vänster (ungefär på platsen för nuvarande fastigheten Alviksvägen 11-13) medan ekonomibyggnaderna låg på de villatomter, som har gatuadresserna Runda Vägen 1-5 och 4-6.

Den nuvarande Alviksvägen sprängdes fram genom bergsåsen på 1910-talet och då byggdes också den befintliga stödmuren. I samband med dessa anläggningsarbeten ödelades gårdens fristående västra flygel, medan huvudbyggnaden och den östra flygeln revs först 1923. Av gårdens alla byggnader återstår numera endast den rödmålade Rättarbostaden, som ligger nere i backen, numera kallat Alvikstorpet.

(Läs mer i BHÅ 1994:13)

Från baksidan av fastigheten Gustavslundsvägen 175 kommer en gångväg, som ursprungligen tog av från 1860 års Drottningholmsväg, d.v.s. nuvarande Gustavslundsvägen. Gångvägen är början av den gamla vägen till Äppelvikens gård. Äppelviksvägen gick fram till nuvarande Ekstigen. Gatan fick sitt namn av jätteeken på Ekstigen 5. Eken med en omkrets på nästan 5 meter i brösthöjd dog helt plötsligt i början av 2000-talet och har tagits ner.

Följ Ekstigen uppför trapporna. Nu kommer man fram till hörnet Terrassvägen 10 och Majvägen 2, som inrymde Stockholms telestation för lokalsamtal samt rikstelefon för samtal utom Stockholm. Före 1923 måste man ha 2 telefoner! Fortsätt nu Terrassvägen mot Äppelviksvägen.

(Läs mer i BHÅ 1990:41)

Man kan ana, att den gamla Äppelviksvägen i fortsättningen gick mellan höjden till vänster och hyreshusen till höger fram mot nuvarande Alléparken. I fortsättningen sammanfaller den gamla gårdsvägen i stort sett med den nuvarande Äppelviksvägen, vars omgivande villor byggdes omkring 1913-15.

(Gå Alviksvägen mot Alléparken, ta av till vänster till Äppelviksvägen)

2. Äppelvikens gård

med nuvarande adressen Äppelviksvägen 31 har byggts om flera gånger, sedan den uppfördes på 1750-talet. På motsatta sidan av vägen låg stall, ladugård och övriga ekonomibyggnader. År 1857 köptes gården av bryggaren Lars Fredrik Blackstadius, om vilkens yrkesverksamhet de närliggande kvartersnamnen Destillatorn och Brännmästaren påminner. Kvarteret Renlaven erinrar om en relativt kolhydratrik råvara, som Blackstadius försökte använda för sprittillverkning i stället för potatis, dock utan framgång.

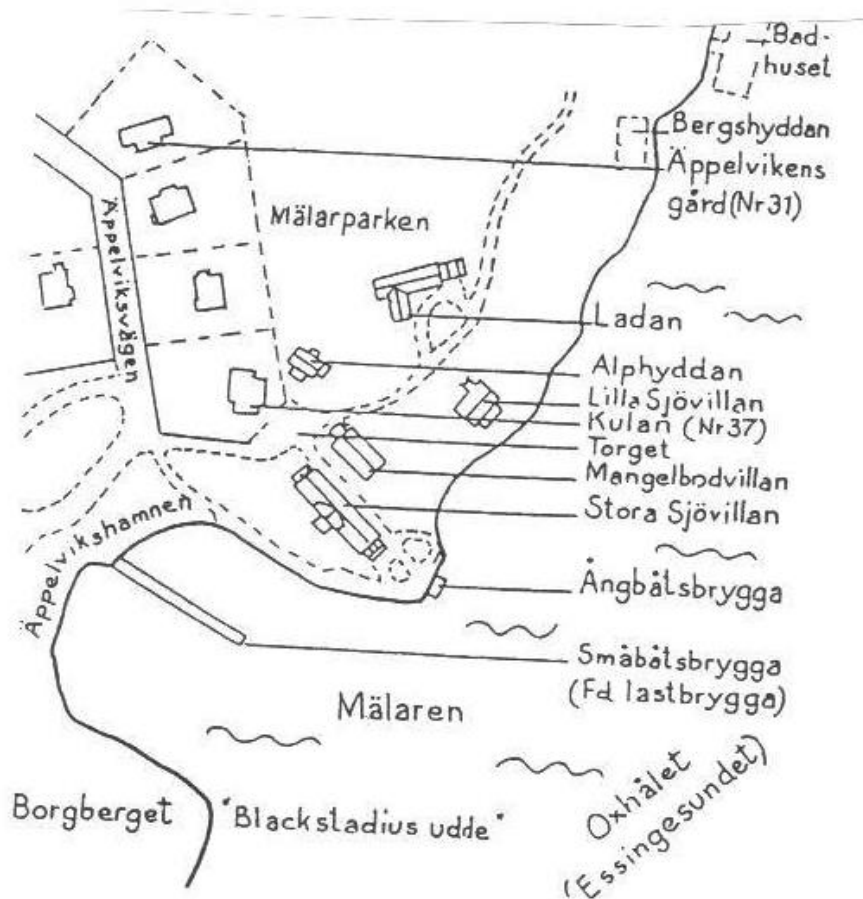
(Fortsätt nedför backen)

3. Stora Sjövillan

byggdes ursprungligen av Blackstadius för att användas för just brännvinstillverkningen. Denna verksamhet blev emellertid ganska kortvarig. Efter ombyggnad innehåller villan nu bostäder.

4. Kulan, Alphyddan, Lilla Sjövillan och Mangelbodsvillan

är byggnader, som tillkom under senare hälften av 1800-talet. Mellan 1870 och 1910 utnyttjades de som sommarbostäder för några stockholmsfamiljer. Det berättas, att sommargästerna hade mycket trevligt vid stranden av Äppelvikens hamn. Samlingsplatsen var vid dåvarande ångbåtsbryggan och på den öppna platsen väster om Stora Sjövillan, där man spelade krocket och vid midsommartid dansade kring majstången. Numera är husen permanentbostäder. Äppelvikshamnen användes även som lossningsplats för byggmaterial till de villor som byggdes i Smedslätten och Ålsten.

5. Borgberget

är ett av Brommalandets högsta berg och reser sig ca 42 m över Mälarens yta. Utsikten från bergets topp gör det mödan värt att ta sig dit upp. En fornborg kan ha funnits på platsen, där även flera husgrundslämningar har påträffats.

(Gå Klövervägen/Blomstervägen/Poppelvägen)

6. Borgmästarvillan

På Poppelvägen 12 bodde under åren 1915-1926 Carl Lindhagen (1860-1946), stadens borgmästare 1903-1930. Lindhagen var en av trädgårdsstadsidéns främsta tillskyndare. Sedan han hade planterat popplar längs den södra tomtgränsen, fick gatan sitt nuvarande namn. Popplarna är nu borta.

(Läs mer i BHÅ 1972:91)

7. Villa Vingarna

vid Korsvägen 9 tillföll år 1955 Sveriges Författarförbund genom testamentet efter civil-assessor Waldemar Robert Ditzinger. Villan skall enligt testators vilja användas såsom hedersbostad av en förtjänt skönlitterär författare. Här bodde under många år författaren Lars Ahlin (1915-97). Numera är det samfundet De Nio, som äger huset. Namnet Villa Vingarna kommer av en skulptur av Milles i form av ett par utbredda vingar. Skulpturen stod i trädgården i hörnet av Korsvägen och Klövervägen. En av de stora statyerna finns nu bl.a. utanför Nationalmuseum.

8. Äppelviksskolan

vid slutet av Korsvägen invigdes 1942. Arkitekt var Paul Hedqvist (1895-1977). Byggnadens äldre del (uppförd omkring 1925) var ursprungligen Smedslättens folkskola. Från 1941 till 1968 huserade här Bromma Kommunala Flickskola. Nuvarande Äppelviksskolan är en högstadieskola.

Västra Äppelviken

d.v.s. den del av stadsdelen som är belägen väster om Tolvans spår, avgränsas mot Smedslätten av Linneastigen, Dryadstigen och Nyängsvägen och mot Älsten av Nyängsparken. Området bebyggdes under åren 1917-23 med i huvudsak villor. Dock finns flerbostadshus och affärshus längs Alviksvägen och Västerled.

(Följ Klövervägen västerut)

9. Café-Conditori Wilhelmsro

var under 1920-talet inrymt i fastigheten Klövervägen 23 (mitt för 12:ans hållplats) och blev en populär mötesplats för ungdomen i Äppelvikens. Här grundades Äppelvikens Sportklubb (ÄSK) i april 1926. Efter förvärv av fastigheten förlade KFUM Bromma sitt högkvarter här från 1931 till december 1962, då man flyttade till det höga punkthuset i Alvik. Fastigheten ägs numera av ett fastighetsbolag.

(Läs mer i BHÅ 1983:70 och 2017:71)

10. Herman Ygbergs Väg

hugfäster minnet av Herman Ygberg (1844-1917). Han var stadsingenjör och stadsplanerare under åren 1884-1913 och spelade en utomordentligt viktig roll för utformningen och genomförandet av stadens markpolitik.

11. Lärarinnehemmet Tennhjärtat

en bit upp på Herman Ygbergs väg ligger strängt taget i Smedslätten men alldeles vid gränsen till Äppelvikens. På initiativ av folkskollärarinnan Emelie Andersson byggdes hemmet 1926 av HSB efter ritningar av arkitekt Sven Wallander (1890-1968). Huset uppfördes i en klassiserande stil, typisk för 1920-talets arkitektur. Lärarinnehemmets bostadsrättsinnehavare var till slutet av 1980-talet uteslutande pensionerade lärarinnor från stadens folkskolor. Numera kan även pensionärer med annan yrkesbakgrund bo där. (Läs mer i BHÅ 1987:111)

12. Västerledskyrkan

byggdes under åren 1931-32 . Arkitekt var Birger Borgström (1890-1964). Bland inredningsdetaljerna kan nämnas glasmålningar av brommakonstnären Einar Forseth (1892-1988) och en minnestavla invid predikstolen, som erinrar om meteorologen och polarforskaren Finn Malmgren (1895-1928). Han deltog i maj 1928 i en luftskeppsexpedition till Nordpolen, som slutade med en kraschlandning på isen. Malmgren omkom när han jämte några kamrater försökte nå Spetsbergen. Hans mor, Anna Malmgren, bodde vid Dalstigen. (Läs mer i BHÅ 11939:33, 1940:27, 1942:27, 1982:77)

(Gå Koltrastvägen/Asplundsvägen ned till Alviksvägen)

13. Kvarteret Drivbänken , "Engelska radhusen"

som ritades av arkitekt Gunnar Wetterling (1881-1967), var ett försök av stadens myndigheter att - efter engelska och tyska förebilder - bygga prisbilliga radhuslängor, som omgav kvarteret från alla sidor. I kvarterets mitt inplanerades ett grönområde med gångvägar och täppor i anslutning till husen. Kvarteret bebyggdes 1919-20 under starka protester från de kringboende villaägarna. Radhus var inte populära på den tiden och det visade sig också mycket svårt att finna köpare till husen. Det kom att dröja till 1950-talet innan köpare var beredda att acceptera radhuset såsom den drömda bostaden. Nu är husen i kvarteret Drivbänken mycket eftertraktade och på väg att bli K-märkta. (Läs mer i BHÅ 1978:92)

14. Torpet Asplund

låg innanför det nuvarande huset Västerled 6. Namnet finns bevarat i den näraliggande Asplundsvägen. Själva torpstugan försvann omkring 1840, men den till torpet hörande ladan stod kvar till omkring 1921, då den revs för att ge plats åt den nya villabebyggelsen åt nuvarande Stavgårdsgatan till. En lindallé ledde från Äppelviksvägen upp till Asplund och den finns ännu delvis kvar mellan Äppelviksvägen och Alviksvägen vid Alléparken, som fått sitt namn av den gamla allén.

Om man går in på tomten vid Västerled 6, finner man en ganska storstilad anläggning av trappor, terrasser och grindstolpar, som ligger just vid den kulle där stugan låg. Denna anläggning är så väl bibehållen, att den knappast kan vara kvar sedan den tid, då torpet försvann. Enligt tillförlitliga uppgifter anlades terrassen i samband med den nya bebyggelsen i början av 1920-talet; kanske ville man helt enkelt säkra hågkomsten av torpets läge.

(Läs mer i BHÅ 1964:10)

15. Alviksvägen

Fram till och med 1950-talet fanns längs östra sidan av Alviksvägen, från Alviksplan till Klövervägen, ett stort utbud av affärer (mjölk, kött, specerier, färger, elartiklar, sybehör) och hantverkare (skomakare, tapetserare). Numera återstår endast ett mindre affärscentrum omkring spårväghållplatsen Alléparken. Där finns bl.a. Parks välkända konditori och Äppelvikens bokhandel, Brommas enda bokhandel.

(Läs mer i BHÅ 1994:25)

16. Alléparkens hållplats

är slutpunkten för denna kulturvandring.